



የሚሳናቸው? ለመገንጠል መብት መከበር የሃገሪቱ የህግ ተቋማት ዋስትና ከሰጡ፤ የብሄረሰቦች ሌሎች መብቶችን (የባህል፣የቋንቋ፣ራስን በራስ የማስተዳደር፣ወዘተ) ለመጠበቅ ዋስትና የማይሆኑበት ምክንያት ምንድነው? የሃገሪቱ ተቋማት ዋስትና ይሰጣሉ ካልን ደግሞ፤ የመገንጠል መብት ለምን እንደዋስትና አስፈለገ? ግልጽ የሆነ መልስ የለም።

የዚህን ታሳቢ ተቃርኖ ቀላል ምሳሌ ወስዶ ለማሳየት ያህል፤ ሁለት ብሄሮች አሉ እንበል - ብሄር “ሀ” እና ብሄር “ለ”። በህገመንግስቱ መሰረት ሁለቱም ብሄሮች አብረው ሲኖሩ የየራሳቸው መብት አላቸው። ይህ መብታቸው ህገመንግስቱ ውስጥ ተደንግጓል። ይኸው ህገመንግስት፤ የትኛውም ብሄር መገንጠል ከፈለገ መብት እንዳለውም ይደነግጋል። ብሄር “ሀ” የብሄር “ለ”ን መብት ለመሸራረፍ ሞከረ እንበል። ለምሳሌ ብሄር “ሀ” ብሄር “ለ”ን “ቋንቋህን ለመንግስት ስራ መጠቀም አትችልም” አለው እንበል። እንግዲህ ብሄር “ሀ” ህገመንግስቱን ተቃርኗል ማለት ነው። በዚህ ግዜ የሃገሪቱ የህግ ተቋማት የብሄር “ሀ”ን ኢህገመንግስታዊ አካሄድ መግታት መቻል አለባቸው። አለበለዚያ ህገመንግስቱን መጠበቅ አልቻሉም ማለት ነው። በአንቀጽ 39 ደጋፊዎች መከራከሪያ መሰረት እንዲህ አይነቱ አደጋ ሊከሰት ይችላል (አለበለዚያ አንቀጽ 39 እንደዋስትና መቀመጡ አስፈላጊ ስላልሆነ)። በዚህም የተነሳ ብሄር “ለ” ለመገንጠል ወሰነ እንበል። ይህም ህገ መንግስታዊ መብቱ ነው። ነገር ግን ብሄር “ሀ” ብሄር “ለ”ን “ለመገንጠል አልፈቅድልህም” ቢለው ማነው የብሄር “ለ”ን የመገንጠል መብት ሚያስከብርለት? የሃገሪቱ የህግ ተቋማት ናቸው ሊሆኑ የሚችሉት -- በአንቀጽ 39 መሰረት። ታዲያ የህግ ተቋማቱ የብሄር “ለ”ን የመገንጠል መብት መጠበቅ ከቻሉ፤ ለምንድነው ከጅምሩ የብሄር “ለ” መብት ሲነካ መጠበቅ ያልቻሉት? የብሄር “ለ”ን በቋንቋ የመጠቀም መብት ማስጠበቅ ያልቻሉ የህግ ተቋማት፤ እንዴት የመገንጠል መብቱን ሊያስጠብቁ ይችላሉ? እርግጥ ነው፤ ተቋማቱ አስከበሩም አላስከበሩም ብሄር “ለ” በግድ ይገነጠላል ልንል እንችላለን። እንደዚያ ከሆነ ግን ሲጀመርም የመገንጠል መብት ለምን ህግ ሆኖ ተጻፈ (ተቋማቱ ሊያስፈጽሙት ካልቻሉ)? ሰለዚህ አንቀጽ 39 በአንድ በኩል የሃገሪቱ የህግ ተቋማት ለብሄሮች ህገመንግስታዊ መብቶች ዋስትና ይሰጣሉ ይላል (ካልሆነ የመገንጠል መብትም ትርጉም የለውም)። በሌላ በኩል ደግሞ እኚህ መብቶች ሲሸራረፉ ተቋማቱ ዋስትና ላይሰጡ ይችላሉ የሚል ታሳቢ አለው (ካልሆነ መገንጠል እንደዋስትና መቅረቡ አስፈላጊ አይደለም)። ይህ በአንቀጽ 39 መከራከሪያ ውስጥ ያልተፈታ ተቃርኖ ነው።

**3. አንቀጽ ታሳቢ የማያደርጋቸው የመገንጠል አደጋዎችና እንደምታቸው**

አንቀጽ 39 ታሳቢ የሚያደርገው የመገንጠል አደጋ ከብሄር መብቶች ጋር ብቻ የተያያዘ ነው የሚል ነው። የመገንጠል አደጋዎች የሚመነጩት ግን ከብሄር መብቶች ጋር በተተያያዘ ብቻ አይደለም። በሌሎች ምክንያቶችም የመገንጠል አደጋዎች ሊከሰቱ ይችላሉ። ለምሳሌ በኢኮኖሚ አቅም መለያየት ጋርም ተያይዞ የመገንጠል አደጋ ሊከሰት ይችላል። ይህ አንዳንድ የአውሮፓ ሃገሮችም ውስጥ የተከሰተ ነገር ነው። ህጋቸው መገንጠልን ስለማይደግፍ ግን መገንጠልን አላስከተለም። በተለይ ከተፈጥሮ ሃብት መለያየት ጋር ተያይዞ የመገንጠል አደጋ ሊከሰት ይችላል። ሰው ሰራሽ ልዩነቶችን በተመጣጠነ እድገት ፖሊሲዎች ማስቀረት ቢቻልም፤ በተፈጥሮ ሃብት መበላላጥ ከሰው ቁጥጥር ወጭ የሆነ ነገር በመሆኑ ማስቀረት ከባድ ነው። ይህን በምሳሌ ለማሳየት፤ አንድ በጣም አነስተኛ የህዝብ ቁጥር ያለው ብሄር ክልል ውስጥ ከፍተኛ የወርቅ ወይም የነዳጅ ክምችት ተገኘ እንበል። የዚህ ክልል ህዝብ ቁጥር 3 ሚሊዮን ነው እንበል፤ ለምሳሌ ያህል። ይህ ክልል ያገኘውን ከፍተኛ የወርቅ ወይም የነዳጅ ክምችት ቢገነጠል ለብቻው መጠቀም ይችላል። ኢትዮጵያ ውስጥ ከቆየ ግን ከሌሎች 80 ሚሊዮን ህዝቦች ጋር ይካፈላል። በዚህ ሁኔታ መገንጠልን የሚደግፉ የፖለቲካ ቡድኖች በክልሉ ውስጥ በርካታ ድጋፍ የማግኘት እድላቸው ጠባብ አይሆንም። እርግጥ ነው የኢትዮጵያ ህዝብ አብሮነቱን የሚወድ ህዝብ ነው። ነገር ግን፤ ከፍተኛ ሃብት እንኩዋን ብሄርን ከብሄር ጋር ይቅርና የአንድ እናት ልጆችንም ሊያጣላ ይችላል -- አጫራች ሳይሆን አስታራቂ በሆነ ስርአት ካልተዳኙ። አንቀጽ 39ም ለእንዲህ አይነቱ ክስተት ሽሚያን የሚያበረታታ እንጂ አስታራቂ አንቀጽ አይደለም።

የዚህ አይነቱ የመገንጠል ስጋት እንደምታው መጻኢ የመገንጠል አደጋን በመደቀን ብቻ አያበቃም። የወደፊት አንድነት ዋስትና መጥፋቱ በዛሬው እንቅስቃሴያችን ላይ የራሱን ተጽእኖ ያሳርፋል። ለምሳሌ በጋራ የምንጠቀምባቸውን መሰረተ ልማቶች እንገንባ ቢባል፤ እኚህ መሰረተ ልማቶች የሁሉም ብሄር ክልል ውስጥ መገንባት አይችሉም። አባይን መገደብ ምንቸለው ውስን ቦታዎች ላይ ነው። ቢገነባ የምንጠቀመው ግን ሁላችንም ነን። አየር ማረፊያዎችና ሌሎች ትልልቅ ልማቶቻችን

እንዲሁ። አንድ ሃገር ደግሞ እንዲህ አይነት ለረጅም ጊዜ የሚያገለግሉ ትልልቅ ኢንቨስትመንቶችን መገንባት መቻል አለበት። መተማመን ከሌለ ደግሞ ብዙ ሃብት አፍሰሶ እንዲህ አይነት መሰረተ ልማቶችን አንደኛው ብሄር ሌላኛው ክልል ወስጥ ለመገንባት ስጋት ይኖርበታል። በዚህም የተነሳ ዜጎች በጋራ መሰረተ ልማቶች ላይ ኢንቨስት ለማድረግ ይሰጋሉ። ይህም ኢንቨስትመንትን ያቀጭጫል። የሃገርንም እድገት ይገድባል። ከዚህም በተጨማሪ ዜጎች ከራሳቸው ክልል ወጥተው ሌላው ክልል ወስጥ ብዙ ኢንቨስት ማድረግ ይፈራሉ። ሃገሪካዊ ብለው ዛሬ ኢንቨስት ያረጉበት ክልል ወስጥ ነገ የወጭ ዜጋ ሆኖ የመገኘት ስጋት ይገድባቸዋል። እነኚህ እንቅፋቶች እንዲህ ኢንቨስትመንት እያዳከሙ ልማትን ያቀጭጫሉ ማለት ነው። በርግጥ ይህ ሁኔታ አሁን ኢትዮጵያ ወስጥ አልተከሰተም። አሁን ያለንበት የኢትዮጵያ ሁኔታ ሁሌም ይዘልቃል ማለት ግን አይቻልም። ላይሆን የሚችልበት ሁኔታ አለ። አሁን ኢትዮጵያ እየተመራች ያለችው ጠንካራ ማእከላዊ አመራር ባለው ፓርቲ ነው። ብዙ የተከፋፈሉ ፓርቲዎች ፓርላማ ወስጥ ቢገቡ ሊከሰት የሚችለው ፍጹም የተለየ ሁኔታ ሊሆን ይችላል። ህገመንግስት ሲደነገግ ለረጅም ጊዜ ታስቦ ነውና አንዲህ የተሰበጠጠሩ ፓርቲዎችም ፓርላማውን ቢቆጣጠሩ ሃገሪቱ ላይ ጉዳት እንዳይደረስ ዋስትና በሚሆን ሁኔታ መቀረጽ አለበት።

#### 4. ማጠቃለያ

አንቀጽ 39 የመገንጠል መብትን ህገመንግስት ወስጥ በመደንገግ የብሄር መብቶችን ዋስትና እሰጣለሁ ይላል። ይህ መከራከሪያ ግን ሁለት ችግሮች አሉት፤ አንዱ አንቀጽ 6 ራሱ እርስ በእርሱ የሚቃረን መሆኑ ነው። ሁለተኛው ደግሞ ሌሎች የመገንጠል አደጋዎችን ከግንዛቤ ያላስገባ መሆኑ ነው። ተቃርኖ የሚመነጨው፤ በአንድ በኩል ህገመንግስቱ ህገመንግስት በመሆኑ ብቻ ተፈጻሚ ይሆናል ይላል (በህግ ተቋማት ጥበቃ አማካኝነት)። በሌላ በኩል ህገመንግስቱ ላይተገበር ይችላል ይላል (ከመገንጠል ወጪ ያሉ የብሄር መብቶች ሊሸረሸሩ ይችላል ይላል)። ህገመንግስቱ ህገመንግስት በመሆኑ ብቻ ተፈጻሚ ይሆናል ካልን፤ ህገ መንግስቱ ከመገንጠል ወጪ ያሉ ሌሎች የብሄር መብቶችንም ለመጠበቅ ህገመንግስት በመሆኑ ብቻ ዋስትና መሆን አለበት። ያን ካልን ደግሞ የብሄሮች ህገመንግስታዊ መብት ሊሸረሸር ሚችልበት ሁኔታ አይኖርም። ስለዚህ የመገንጠል መብት እንደዋስትና መቀመጡ አስፈላጊ አይሆንም። ህገመንግስቱ ህገመንግስት በመሆኑ ብቻ ሊከበር የማይችል ከሆነ ደግሞ ለመገንጠል መብትም ህገመንግስቱ ዋስትና ሊሆን አይችልም።

ሁለተኛው የህገመንግስቱ ችግር ሌሎች የመገንጠል አደጋዎችን ከግንዛቤ ያላስገባ መሆኑ ነው። በተለይ የተፈጥሮ ሀብት መበላለጥ የመገንጠል አደጋን ሊፈጥር ይችላል። ይህ ስጋት ደግሞ በክልሎች መሃል መተማመንን በመቀነስ ኢንቨስትመንትን ያዳክማል። የሃገር እድገትንም ሊገድብ ይችላል።